

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-613-3-35>

**INALIENABLE RIGHTS OF THE NATION AS AN OBJECT
OF CRIMINAL LAW PROTECTION: TOWARDS
THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF NATIOCIDE
AS AN INTERNATIONAL CRIME**

**НЕВІД'ЄМНІ ПРАВА НАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ: ЩОДО ПИТАННЯ
ПРО НАЦІОЦИД ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН**

Pylypenko V. P.

*Honored Lawyer of Ukraine,
Doctor of Law, Associate Professor
of the Department of International
and Private Law
Kyiv University of Law of National
Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Пилипенко В. П.

*Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного
та приватного права
Київський університет права
НАН України
м. Київ, Україна*

Сучасне міжнародне право виробило чітку систему міжнародних злочинів, визначило їхні ознаки та склади. Зокрема, статут Міжнародного кримінального суду передбачає, що злочин агресії, воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид є міжнародними злочинами. Такі злочини віднесені до юрисдикції суду через виняткову тяжкість цих діянь, а також ту обставину, що вони викликають стурбованість усього міжнародного співтовариства.

Однак, до сьогодні поза сферою захисту міжнародного права було несправедливо залишено націю, як одного з важливих суб'єктів міжнародно-правової охорони, наділеного цілою низкою невід'ємних прав. Для прикладу, Конвенція «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» 1948 року передбачає захист «національних, етнічних, расових та релігійних груп», але не згадує при цьому націю як спільноту, що має власну ідентичність та право на існування [1, с. 72].

І зрештою, повномасштабна агресія російської федерації проти України у 2022 році засвідчила, що руйнування інститутів державності, культури, мови й політичної репрезентативності може бути спрямоване не лише на фізичне знищення індивідів як представників певної, охоронюваної міжнародним правом групи, а й на ліквідацію цілої нації, як окремого суб'єкта. Тому, цілком закономірно, що на фоні усіх цих подій постало питання про виокремлення у самостійний склад злочину

націоциду, як діяння, що значно перевищує геноцид за своєю суспільною небезпекою.

Нагадаємо, що нація розглядається у міжнародному публічному праві не лише як сукупність людей, об'єднаних спільною ідентичністю, мовою, культурою, історією та територією, а й як колективний суб'єкт міжнародних відносин, що реалізує право на самовизначення (Статут ООН, Міжнародні пакти 1966 р.) [3, с. 21]. Тим самим, нація володіє певними невід'ємними правами, без яких її існування стає неможливим: (1) право на існування; (2) право на самовизначення (внутрішнє і зовнішнє); (3) право на культурну, мовну й історичну ідентичність; (4) право на інституційне самоврядування та політичну репрезентативність.

Варто відзначити, що міжнародному праву відомі факти, коли такі права нації ставали об'єктами протиправних посягань, внаслідок чого виникала загроза існуванню самої нації. Відомий фундатор дослідження геноциду, Рафаель Лемкін у своїй доповіді 1953 року описав Голодомор 1932–1933 рр. саме як сплановану спробу знищення української нації. Він наголошував, що радянська політика мала комплексний характер: винищення селянства як соціальної основи нації, ліквідацію інтелігенції та церкви, заборону мови й культури [4]. Тобто, ще Р. Лемкін сформулював інтуїтивне розуміння того, що нація має невід'ємні права, а системне їх позбавлення є по суті знищенням нації як цілості.

Саме тому, націоцид як різновид міжнародного злочину передбачає сплановане та системне посягання на невід'ємні права нації, маючи на меті її ліквідацію як колективного суб'єкта міжнародного права. Цей злочин, що посягає на саме право існування нації та спрямований на руйнування культурних і мовних інституцій; ліквідацію національної політичної еліти та репресії проти неї; знищення символіки та історичної пам'яті; примусову асиміляцію чи депортацію, що підбивають здатність нації до існування.

З огляду на існуючі сьогодні прогалини у чинному міжнародному кримінальному праві, цілком прийнятним вважаємо необхідність внесення доповнень до Римського статуту або ухвалення нових міжнародних конвенцій, які б визнавали націю об'єктом міжнародно-правової охорони. Це дозволить адекватно реагувати на сучасні форми агресії та запобігти повторення трагедій, подібних до Голодомору.

Нинішня агресивна війна московитів проти України є яскравим підтвердженням того, що міжнародне право потребує вироблення концепції нового міжнародного злочину, націоциду, який спрямований проти невід'ємних прав нації, як етносоціальної та політичної спільноти. І цей злочин повинен зайняти відповідне місце в системі міжнародних злочинів поряд із геноцидом та злочинами проти людяності.

Література:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. Організація Об'єднаних Націй. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml
2. Пилипенко В. До питання про міжнародно-правову кваліфікацію злочинних діянь Російської Федерації під час повномасштабної агресії в Україні. Право України. 2022. № 6. С. 69–81. Київ: ВД «Юридична практика». URL: https://pravoua.com.ua/uk/store/pravoukr/pravo_2022-6/pravo_2022_6-s5
3. International Covenant on Civil and Political Rights. United Nations, 1966. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
4. Lemkin R. Soviet Genocide in Ukraine. 1953. In: Holodomor Research and Education Consortium (HREC). URL: <https://holodomor.ca/rafael-lemkin-soviet-genocide-in-ukraine-1953/>
5. Rome Statute of the International Criminal Court. 17 July 1998. United Nations Treaty Series, vol. 2187, p. 3. URL: <https://www.icc.int/rome-statute>
6. Charter of the United Nations. 26 June 1945. San Francisco. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
7. International Court of Justice. Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion of 22 July 2010. ICJ Reports 2010. URL: <https://www.icj-cij.org/case/141>